

גיטין מא

עניין: לא תהו בראה

אתון דאורייתא כלל יג

ואציע דברי התוס' בגיטין דמ"א ע"א סוגיא דח"ע וחב"ח שכתבו דלכך נקט במתני' דהתם עשה דשבת ולא עשה דפרו ורבו משום דעשה דשבת עדיפא אבל משום עשה דפרו ורבו לא היינו כופין לרבו לשחררו כיון דהעבד פטור ממנה דאנוס הוא עכ"ד עש"ה והנה גם זה צריך הבנה דכיון דהאנוס פוטרו א"כ מה לי עשה עדיפא או עשה סתמא הרי בשניהם אנוס הוא ופטור משניהם מן הדין

להכריע פשר דבר בפלוגתא זאת דיש ב' מיני מצוות א' מצוות שבין אדם למקום לבד ובזה הסברא נותנת דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ומחייב אך את מי שיכול לקיים המצוה ואנוס אינו מחויב כלל שאין הקב"ה מבקש מהאדם רק מה שביכולתו ב' מצוות שבין אדם לחבירו כמו עשיית מעקה ופריעת ב"ח וכדומה דהוא מצד תועלת חבירו ובוודאי לא נאמר בכמו זה דאם הוא אנוס ואין יכול לעשות מעקה שאין הדבר בעצמותו וצריך להיות דוודאי נצרך ונצרך הוא וכן בע"ח בוודאי חייב הוא לפרוע חובו ועליו לשלם ממון חבירו אלא שאנוס הוא ואינו יכול לקיים חיובו משא"כ במצוה שבין אדם למקום לבד דכל עיקר החיוב הוא אך מצד רצונו ית' בלבד שרצה שנעשה הדבר ההוא ואנחנו מחויבים לעשות רצונו ית' ומצוותיו ע"כ על אנוס אין חיוב כלל ואין בו עניין המצוה כלל שהקב"ה

רוצה רק ממי שיכול לקיים ולא ממי שאין ביכולתו לקיים ודו"ק היטב בסברא זאת: **ולפי"ז** נחזי אנן הנה במצות פריה ורביה נמצאים שני העניינים האלה דבעצמותה היא מצוה מחויבת מן השי"ת במאמרו פרו ורבו ככל המצוות שנאמרו בלשון חובה עשו כך וכך ומצד זה היא אך מצוה מחויבת בינינו ובין המקום לבד אבל בקרא דלא תהו בראה לשבת יצרה גילה הכתוב דתכלית העולם שתהיה מיושבת מבני אדם וא"כ מזה הכתוב נודע שיש חיוב על כל אדם עבור תיקון העולם לפרות ולרבות ולפי"ז נמצינו למידין שיש הבדל בין ב' החיובים האלה דעשה דפרו ורבו דהוי אך עשה בלשון חיוב וכנ"ל א"כ ממילא האנוס פטור ממנה לגמרי וכנ"ל אבל עשה דשבת דהוא עבור תיקון העולם ולא שייך לומר בזה דכיון שהוא אנוס אין הדבר בעצמותו נצרך דוודאי נצרך הוא לתיקון העולם וליישבו וא"כ כל אדם חייב בזה אלא שזה אנוס הוא ואין ביכולתו לקיים חיובו ולפי"ז יבואו כמין חומר דברי התוס' הנ"ל דבעשה דפרו ורבו דהעבד פטור ממנה לגמרי עבור אנוס ע"כ שפיר אין כופין את האדון לשחררו עבורה דהא אינו מחויב בה כלל ואין על האדון חיוב להביא את העבד לידי חיוב המצוה אבל בעשה דשבת דהעבד מחויב בה אלא שאין יכול לקיימה ע"כ שפיר כופין את האדון שישחררנו ויהיה ביכולתו לקיימה:

